

БАТЛАВ.

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Б. ПҮРЭВДОРЖ

**АШИГТ МАЛТМАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ
ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ****Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага**

Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжтой нийцүүлэн боловсрууллаа.

Ашигт малтмалын тухай хуульд 2019 оны 3 сарын 26, 11 сарын 22-нд нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар “Экспортлосон этгээд”-ийг ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр(хойшид АМНАТ гэх) төлөгч болгосон. Үүний үр дүнд өөрийн ордгүй баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрүүд бага агуулгатай төмрийн болон жоншны хүдэр, нүүрсийг ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр(АМНАТ) болон нэмэгдсэн өртгийн албан татвар(НӨАТ) төлсөн үнээр худалдан авч, ажлын байр бий болгож нэмүү өртөг шингээн баяжуулж боловсруулж экспортод гаргах үед дахин олон улсын зах зээлийн жишиг үнээр борлуулсан гэж үзэж дахин ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр ногдуулдаг болсноор 30 орчим компаниуд татварын өрөнд орж үйл ажиллагаагаа зогсоожээ. Ийнхүү нөхөн сэргээгдэхгүй ашигт малтмалыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулж чадахгүй, асар их валют олох боломжийг алдаж эдийн засгийн болон хөгжлийн бодлогын хувьд том ухралт боллоо.

Дээр дурьдсан өөрчлөлтүүд Монгол уусын эдийн засагт дараах сөрөг үр дүн авчирлаа. Үүнд:

1. Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нэгэнт АМНАТ төлчихсөн байхад баяжуулж, боловсруулах замаар нэмүү өртөг бүтээж үйлдвэрлэл эрхэлж байгаа хуулийн этгээдэд дахин АМНАТ ногдуулснаар өрсөлдөх чадварыг бууруулаад зогсохгүй, татварын их хэмжээний өрөнд орууллаа. Австрали-Монголын хамтарсан АМЕР төсөл, Адам Смит олон улсын байгууллагын судалгаагаар АМНАТ-ийг давхардуулж ногдуулдаг улс манай улсаас өөр байхгүй гэсэн судалгаа байдаг. Европын сэргээн босголтын банкнаас АМНАТ ногдох суурь үнэлгээг зөв тооцох, АМНАТ-ийг давхардуулж ногдуулахгүй байх зэрэг зөвлөмжийг 2022 онд Засгийн газарт хүргүүлсэн. Татварын алба их хэмжээний авлагатай, татвар төлөгчид нь барагдуулах боломжгүй өртэй болжээ.

2. Олон улсын зах зээлийн жишиг үнээр борлуулсан гэж тооцох нь олоогүй орлогод 8.5-14 хувийн АМНАТ ногдуулснаар баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрт хөрөнгө оруулагчид дампуурах, үйлдвэрээ хаахаас өөр аргагүй байдалд орсон. 1 тн төмрийн баяжмалыг 80\$ борлуулсан байхад 120\$ борлуулсан гэж үзэж нөхөн

татвар, торгууль, алданги тавьдаг. Олоогүй орлогод татвар ногдуулдаг зарчим ямар ч улсад байхгүй.

3. Экспортлосон зэсийн болон төмрийн баяжмалд маш бага хувиар агуулагдах дагалдах металлыг олон улсын зах зээлийн үнээр борлуулсан гэж үзэж АМНАТ ногдуулдаг болсон. Боловсруулах салбар хөгжсөн хэдхэн улсад агуулагдах хувь хэмжээ, эдийн засгийн ач холбогдлыг харгалзан үзэж АМНАТ ногдуулдаг. Ихэнх орнуудад АМНАТ ногдуулдаггүй.

4. Өнөөдрийн байдлаар хувийн хөрөнгө оруулалтаар баяжуулах, боловсруулах хэд хэдэн үйлдвэр баригдсан боловч АМНАТ-аас шалтгаалан үйл ажиллагаа эрхлэх боломжгүй байна. Ийнхүү уул уурхайн боловсруулах салбарт гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт орж ирэх боломж бүрэн хаагдсан байна. Анх байгуулагдсан үйлдвэрүүд хөрөнгө оруулалтаа нөхөж чадалгүй дампуурчээ.

Эдгээр хүндрэлтэй асуудлуудыг арилгаж баяжуулах, боловсруулах үйлдвэр хөгжүүлэх нөхцөл бүрдүүлэхийн тулд Үндсэн хуулийн цэцийн 2019 оны 03 тоот дүгнэлтийн үзэл санааны дагуу саад тотгор болж байгаа нэмэлт, өөрчлөлтийг хүчингүй болгох санаачилга гаргаж байна. Хуулийн үндсэн бүтцийг хөндөлгүй хэвээр үлдээх тул Үзэл баримтлалын ноцтой өөрчлөлт гарахгүй ажлын байр болон татварын бааз суурь нэмэгдэж төсвийн орлого нэмэгдэх юм.

Хоёр. Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төсөл 2 зүйлтэй байхаар тусгагдсан ба 1 дүгээр зүйлд, Ашигт малтмалын тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.1.2 дахь заалтыг "47.1.2. Ашигт малтмал экспортлосон этгээд. Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр төлөгдсөн хүдэр, нүүрсийг худалдан авч баяжуулж, боловсруулж, угааж нэмүү өртөг шингээж агуулгыг дээшлүүлсэн бол хамаарахгүй.", 47 дугаар зүйлийн 47.7 дахь хэсгийг "47.7. Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийг бүтээгдэхүүний боловсруулалтын түвшингээс хамаарч хүдэр, баяжмал, бүтээгдэхүүний аль нэгд давхардуулахгүйгээр ногдуулна." гэж өөрчлөх бол 2 дугаар зүйлд, Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хууль хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбоотой Монголын улсын биржийн үнээр ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр тооцдог болох заалт нэмж байгаатай холбоотой зүйл заалтын дугаар өөрчлөхөөр тусгана.

Гурав. Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хууль батлагдсанаар үүсч болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагаврын талаар:

- Хуульд санал болгож буй нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар,
 - Хөдөө орон нутагт ажлын байр 5000 гаруйгаар нэмэгдэнэ
 - Жилд 200-300 орчим сая ам.долларын баяжмал, бүтээгдэхүүн экспортлогдоно.
 - Улсын болон орон нутгийн төсвийн орлого нэмэгдэнэ.
 - Төмөр замын болон авто замын бараа эргэлт сайжирна. 4 вагон жоншны хүдрийн оронд 1 вагон баяжмал, 3 вагон төмрийн хүдрийн оронд 2 вагон баяжмал, 4 машин нүүрсний оронд 3 машин угаасан нүүрс гэх мэтээр тээврийн зардал хэмнэнэ.
 - Гадаадын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэж, валютын урсгал эрс сайжирна.

- Мөрийн хөтөлбөр, уриалгууд хэрэгжиж эхэлнэ.
- Түүхий эдийн “супер цикл”-ийг ашиглах боломж бүрдэнэ.

Дөрөв. Хуулийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, түүгийг хэрэгжүүлэх зорилгоор цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн талаар

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуульд нийцэж байгаа бөгөөд хуулийн төсөлтэй хамт Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

ХУУЛЬ САНААЧЛАГЧ

--- oOo ---